

Наталія Семенова, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки

Анна Сільчук, студентка IV курсу спеціальності „Дошкільна освіта”
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, м. Луцьк

УДК 373.2.013:316.356.2

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ БАТЬКІВ ЯК ОСНОВА ВЗАЄМОДІЇ ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА СІМ'Ї

У статті розглянуто проблему формування педагогічної культури батьків як основу взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї. Проаналізовано останні дослідження, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Розкрито сутність поняття педагогічна культура батьків.

Ключові слова: *взаємодія, педагогічна культура батьків, дошкільний навчальний заклад, формування.*

Табл. 1. Літ. 7

Наталья Семенова, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры педагогики

Анна Сильчук, студентка IV курса специальности "Дошкольное образование" Восточноевропейского национального университета имени Леси

Украинки, м. Луцк

ФОРМИРОВАНИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ РОДИТЕЛЕЙ КАК ОСНОВА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ ДОШКОЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ И СЕМЬИ

В статье рассмотрена проблема формирования педагогической культуры родителей как основу взаимодействия дошкольного учебного заведения и семьи. Проанализированы последние исследования, в которых начато решение этой проблемы. Раскрыта сущность понятия педагогическая культура родителей.

Ключевые слова: *взаимодействие, педагогическая культура родителей, дошкольное учебное заведение, формирование.*

Natalia Semenova, Ph.D.(Pedagogy),

Associate Professor of Pedagogy

Anna Silchuk, student IV course in speciality "Preschool Education" Eastern

National University named after Lesya Ukrainian, m. Lutsk

FORMATION OF PEDAGOGICAL CULTURE OF PARENTS AS THE BASIS OF INTERACTION PRE-SCHOOL AND FAMILY

In the article the problem of formation of pedagogical culture of parents as the basis for interaction between kindergarten and family. Analyzed past studies in which a solution of the problem. The essence of the concept of pedagogical culture of parents. Identified the basic functions of the family. The characteristic principles of individual and group forms of cooperation between kindergarten and family.

Keywords: *interaction, pedagogical culture of parents, pre-school formation.*

Постановка проблеми. Формування педагогічної культури батьків є складовою взаємодії будь-якого суспільного інституту із сім'єю. Сім'ї потребують уваги з боку держави, особливо в питаннях виховання дітей: труднощі у виконанні сім'єю виховної функції значною мірою пов'язані зі знеціненням моральних, духовних, громадянських ідеалів у суспільстві, відсутністю загальних стратегій виховання. Переважна більшість батьків – це

люди віком до 30 років (молоді сім'ї), оскільки за даними соціологічного опитування 85% з них зазначили, що головною мотивацією вступу до шлюбу є народження та виховання дітей [5, с. 61]. Але даючи відповідь на запитання: „Чи потребують молоді сім'ї допомоги у вихованні дитини від дошкільних навчальних закладів?” – „Так”, – сказали 38%, „Ні” – 62% опитаних [там же, с. 70]. Такий великий відсоток заперечення свідчив недостатнє усвідомлення батьками виховних проблем сім'ї та переоцінку себе як вихователів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема формування усвідомленого батьківства знаходиться в полі зору багатьох науковців (Т. Алексеєнко, А. Кузьмінського, А. Марушкевич, В. Омеляненка, В. Постового та ін.) [7]. Сучасні дослідження присвячені окресленню принципів, підходів, методів роботи з родинами щодо формування педагогічної культури батьків. Під педагогічною культурою сім'ї розуміють „показник її загальної культури, в якій відображено накопичений людством досвід виховання дітей у сім'ї, в основі якого наукові знання та досвід народної педагогіки. Педагогічна культура батьків – складне, інтегративне, динамічне особистісне утворення, яке визначає тип, стиль і способи поведінки батьків у виховній діяльності” [7, с. 43].

Дослідник О. Коберник вважає педагогічну культуру батьків „важливим чинником успішного сімейного і суспільного виховання дітей, їхнього інтелектуального розвитку та духовного збагачення” [2, с. 190]. Автор визначив „характерні ознаки навчальної та виховної діяльності батьків” серед них: „рівень їхнього інтелектуального і духовного розвитку, глибина знань та обізнаності в різних сферах людської діяльності, конкретні педагогічні вміння, найважливішими з яких є спілкування” [там же, с. 190–191].

Українські науковці Т. Алексеєнко, О. Докукіна, К. Журба, Т. Кравченко, В. Постовий, О. Хромова та ін. виділили такі основні компоненти педагогічної

культури батьків: мотиваційний (спонукання до виховної діяльності), змістовний (знання, переконання, погляди), конструктивний (способи функціонування педагогічної культури) [7, с. 43].

Метою нашої статті є дослідження питання формування педагогічної культури батьків у взаємодії дошкільного навчального закладу та сім'ї.

Виклад основного матеріалу. Огляд педагогічних праць дає підстави для окреслення концептуального положення щодо важливості та необхідності взаємодії з сім'ями вихованців, забезпечення родин системою педагогічних знань. Вироблення педагогічних умінь досягається лише за активної участі батьків у різноманітних справах і заняттях, пов'язаних з вихованням і освітою дітей. Тому педагоги мають систематично і активно розповсюджувати і прищеплювати педагогічні знання, допомагати сім'ям усвідомлено виховувати дітей, пропагувати кращий досвід родинного виховання.

Послідовна і планомірна різнобічна педагогічна освіта батьків передбачає ознайомлення їх як із основами теоретичних знань, так і з практикою роботи з дітьми. Зміст роботи з батьками має охоплювати широке коло питань, висвітлювати усі сфери розвитку і виховання дитини. Таким чином, повноцінне здійснення завдань формування особистості в період дошкільного віку значною мірою визначається налагодженням взаємодії дітей і дорослих: „педагоги – діти – батьки”. Педагогам і членам родин вихованців слід усвідомити, що і діти, і вони є повноправними учасниками педагогічного процесу, та взаємодіяти на засадах діалогу, довіри, самоконтролю, як зазначає Ш. Амонашвілі [1].

Перед педагогічними працівниками стоїть ряд завдань, які вони розв'язують, співпрацюючи з родинами своїх вихованців і забезпечуючи таким чином педагогізацію знань батьків. Слід зауважити, що приступаючи до їх реалізації вихователі враховують виховний потенціал сімей та їх особливості. У

кожної сім'ї існує своя конфігурація, або карта функцій. Це означає, що члени сім'ї в процесі життєдіяльності виконують певні функції.

Науковці (Т. Алексеєнко, І. Зверєва, Т. Поніманська та ін.) виділяють такі головні функції сім'ї:

- 1) соціалізуюча (у т. ч. виховна);
- 2) економічна (господарська);
- 3) терапевтична (емоційна);
- 4) рекреативна (функція духовного (культурного) спілкування та творчого розвитку);
- 5) репродуктивна;
- 6) побутова (у т. ч. функція турботи про домівку) [6, с. 410].

Виконання цих функцій визначає життєздатність сім'ї. Тому вихователям слід проводити вивчення кожної сім'ї. Тобто, взаємодія передбачає обізнаність педагогів дошкільних навчальних закладів про особливості сімей їх вихованців, і відповідно, окреслення плану подальших дій щодо гармонійного і всебічного розвитку кожної дитини.

У сучасній дошкільній педагогіці окреслені основні принципи взаємодії з батьками: професійної компетентності; діагностичного підходу до родин; диференційованого підходу до родин; спрямованості педагогічної освіти батьків на особистість дитини, її індивідуальний, творчий розвиток; індивідуального підходу до родин [4, с. 27].

Активно використовують такі методи вивчення сімей: спостереження, бесіди, виконання дитиною практичного завдання в присутності батьків чи близького дорослого, відвідання сім'ї кожної дитини, анкетовані відповіді тощо.

Дошкільна педагогіка має достатньо напрацьований інструментарій взаємодії дошкільних навчальних закладів з сім'ями. Це форми і методи співпраці дошкільних навчальних закладів з батьками [7, с. 424–426].

Критерієм поділу на форми взаємодії є кількість учасників (див. *табл. 1.*).

Таблиця 1.

Класичні форми взаємодії дошкільних навчальних закладів і сім'ї

Індивідуальні	Групові (або колективні)
1) індивідуальні бесіди;	1) батьківські збори;
2) індивідуальні консультації;	2) лекції, лекторії для батьків;
3) відвідування сімей вдома;	3) дні відкритих дверей;
4) телефонні дзвінки;	4) батьківський куточок, стенди;
5) тести;	5) групові консультації;
6) анкети;	6) тренінгові заняття;
7) письмові форми спілкування (листування, щотижневі нотатки);	7) виготовлення альбомів, влаштування фотовиставок;
8) папки-пересувки;	8) круглі столи, ділові ігри;
9) час коли дитину приводять та забирають із дошкільного навчального закладу;	9) свята, концерти для батьків, конкурси;
10) доручення батькам.	10) клуби батьків;
	11) педагогічні бібліотечки;

Окремою групою Т. Поніманська виділяє ще наочно-інформаційні форми роботи – „виставки дитячих робіт; реклама книг, публікації у періодиці, в системі Інтернет з проблем сімейного виховання” [6, с. 425]. Такий поділ, звісно, є умовним, але досить усталеним у широкій практиці роботи дошкільних навчальних закладів. Тобто, взаємодіючи з батьками, вихователь отримує

можливість встановити з ними довірливі стосунки, засновані на взаємній повазі, накреслити шляхи дієвої допомоги сім'ї, дати батькам конкретні поради.

Взаємодію з сім'ями дошкільні працівники починають із здійснення діагностики сім'ї. Це необхідно для вивчення стану сім'ї і встановлення рівня її педагогічних знань. Вихователь вивчає психологічний клімат у кожній сім'ї, налаштовує батьків на взаємодію. Діагностика сімей продовжується протягом всього періоду перебування дітей у дошкільному навчальному закладі за допомогою анкетування батьків, тестування, відвідування сімей вдома тощо.

Відвідування сімей є важливою складовою в індивідуальній роботі з батьками. Адже вони дають педагогу можливість спілкуватися з усіма членами родини, які беруть участь у вихованні дитини (із сестрами, братами, бабусями, дідусями тощо). У подальшому така робота сприятиме відпрацюванню єдиного погляду вихователів і батьків на виховання та розвиток дітей.

Виходячи з плану роботи, індивідуальних бесід з батьками, відвідування родин, вихователі добирають матеріал до колективних бесід-консультацій, групових та загальних батьківських зборів. Консультації для батьків можуть бути плановими та позаплановими. На деякі консультації запрошують батьків з усіх груп (наприклад, якщо це бесіда лікаря з приводу дефектів мови і зору, порушення постави, алергії в дітей). Для всіх батьків доцільне проведення консультації лікаря, дієтолога та ін. спеціалістів. Окремі консультації проводяться для молодих батьків, батьків, що мають одну дитину тощо. Позапланові консультації призначаються як за ініціативою завідувача дошкільного навчального закладу, вихователя, так і на прохання самих батьків.

Педагогізація родин відбувається також і через консультативно-рекомендаційну (батьківські збори, усні і письмові консультації, бесіди, практикуми, тренінги тощо), лекційно-просвітницьку (батьківські лекторії, всеобучі, конференції, педагогічні читання) діяльність, залучення батьків до

освітнього процесу („Дні відкритих дверей”, участь у підготовці й проведенні свят, розваг, окремих занять, в оснащенні педагогічного процесу та упорядкуванні приміщень, території разом з дітьми і педагогами).

Велику допомогу у здійсненні педагогічної освіти батьків надає зібрана в дошкільному навчальному закладі бібліотека. Тут батьки можуть прочитати багато педагогічної літератури, причому вихователі мають можливість керувати їхнім читанням і спрямовувати його. Корисно вести облік літератури, з якою ознайомилися батьки.

Новими цікавими та ефективними методами взаємодії дошкільних навчальних закладів з батьками є групові семінари, практикуми, тренінги. Такі методи роботи передбачають як теоретичне ознайомлення з проблемою, так і практичні завдання на розв’язування конкретних педагогічних задач (наприклад, програвання ситуацій самими батьками). Ефективною є паралельна робота з дітьми з тієї ж проблеми. На цій основі можна наочно розглянути подвійність ситуації, виявити позицію дитини і дорослого. Робота тренінгової групи передбачає серію занять-практикумів. Деякі з них можуть включати спільну творчість дітей і батьків. Заняття, що проводяться разом із дітьми, мають на меті розвиток інтересу, уважного ставлення до членів своєї родини, емоційне зближення сім’ї.

Простором для творчої взаємодії з сім’ями є ділові ігри. Вони максимально наближають учасників гри до реального стану, формують навички швидкого прийняття педагогічно доцільних рішень, уміння вчасно побачити та виправити помилку. Метою ділових ігор є вироблення і закріплення певних педагогічних навичок у батьків, формування умінь попередження конфліктних ситуацій у сім’ї. Ролі у ділових іграх можуть розподілятися по-різному. Темою ділових ігор можуть бути різні життєві ситуації.

Таким чином, вихователі відпрацьовують основну стратегію і тактику взаємодії, допомагають батькам у вирішенні протиріч сімейного виховання, коригуванні впливів навколишнього соціального середовища. Успіху досягають ті педагоги, які здійснюють перехід до принципово нових форм стосунків: „освітній заклад робить педагогічний процес більш вільним, гнучким, диференційованим, гуманізує стосунки між дітьми, педагогами і батьками; створює такі умови, щоб у всіх учасників виховного процесу виникла особиста готовність відкрити самого себе в якій-небудь діяльності” [3, с. 33].

На основі зазначеного вище можна зробити такі **висновки**:

- 1) проблема педагогічної культури батьків має місце в історико-педагогічній спадщині зарубіжної та вітчизняної наук;
- 2) вивчення наукового доробку дає підстави зауважити, що батьки, як головні вихователі, мають знати основні підходи і принципи її гармонійного розвитку і виховання дітей дошкільного віку;
- 3) виділені компоненти педагогічної культури батьків: мотиваційний, змістовний, конструктивний (за В. Постовим) ляжуть в основу нашої наукової-дослідної роботи щодо взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'ями з питання формування здорової особистості дошкільника;
- 4) коло окреслених основних завдань є підґрунтям для реалізації взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'ями щодо забезпечення повноцінного і гармонійного становлення особистості дитини, в період дошкільного дитинства (формування здорової особистості);
- 5) сучасні педагоги співпрацюють з родинами у різних напрямках діяльності, реалізуючи основні положення нормативно-законодавчих документів у галузі дошкільної освіти;
- 6) доцільним є використання різних форм взаємодії з родиною: індивідуальні форми – це бесіди, консультації, відвідування сімей, доручення

батькам тощо; для колективу батьків організуються загальні консультації, групові та загальні збори, конференції, виставки, лекції, гуртки; оформляються інформаційні і тематичні стенди, фотомонтажі; проводяться радіопередачі, вечори запитань і відповідей, зустрічі за круглим столом тощо;

7) потребою дошкільної науки і практики є розробка сучасного інструментарію взаємодії дошкільного навчального закладу з сім'ями;

8) розвиток майбутнього держави буде успішним від усвідомлення батьками і правильного вибору ними педагогічних впливів для здійснення освітньо-виховної роботи з дітьми під час взаємодії з дошкільних навчальних закладів з ними.

1. Амонашвили Ш. Психологические основы педагогики сотрудничества / Шалва Александрович Амонашвили. – К. : Освіта, 1991. – 110 с.

2. Коберник О. М. Управління виховним процесом у загальноосвітньому закладі : [монографія] / Олександр Миколайович Коберник. – К. : Науковий світ, 2003. – 230 с.

3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні : [наук.-метод. посіб.] / наук. ред. О. Л. Кононко. – К. : Ред. журн. „Дошкільне виховання”, 2003. – 243 с.

4. Лохвицька Л. Співпраця дошкільного навчального закладу з родинами вихованців: історія і сучасність / Любов Лохвицька // Педагогічний вісник. – 2007. – № 4. – С. 25–27.

5. Молода сім'я в Україні: проблеми становлення та розвитку : Тематична Державна доповідь про становище сімей в Україні за підсумками 2002 року / ред. кол. В. І. Довженко, А. А. Ноур, О. О. Яременко. – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді, 2003. – 140 с.

6. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : [навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл.] / Тамара Іллівна Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с. (Альма-матер)

7. Родина педагогіка : [навч.-метод. посіб.]. / А. А. Марушкевич, В. Г. Постовий, Т. Ф. Алексеєнко та ін. – К. : Видавець ПАРАПАН, 2002. – 216 с.